

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/195865,Mija-60-rocznica-nominowania-Karola-Wojtyly-na-arcybiskupa-metropolite-krakowski.html>
18.03.2026, 02:49

Mija 60. rocznica nominowania Karola Wojtyły na arcybiskupa metropolitę krakowskiego

Pierwsze lata młodości Karola Wojtyły naznaczone były cierpieniem i niepewnością. Utrata najbliższych w rodzinie, wybuch II wojny światowej, działalność w konspiracji stały się katalizatorem zmian w życiu przyszłego papieża. Z uwagi na swoją aktywność w wielu środowiskach Wojtyła szybko stał się obiektem obserwacji bezpieki. Inwigilacja Karola Wojtyły przybierała na sile w miarę wzrostu Jego odpowiedzialności w kościele katolickim. Późniejszy wybór na głowę Stolicy Apostolskiej został odebrany jako wielkie wyzwanie dla całego systemu komunistycznego.

11.01.2024

Karol Wojtyła urodził się w Wadowicach 18 maja 1920 r. Jego Matka, Emilia, zmarła, gdy miał 9 lat. Od tego czasu chłopca wychowywał ojciec Karol, oficer armii austriackiej, a potem Wojska Polskiego, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej. Starszy od Karola o 14 lat brat Edmund został lekarzem. W wieku 26 lat zaraził się od pacjenta szkarlatyną i zmarł. „Moje lata chłopięce i młodzieńcze – wspominał papież – łączą się przede wszystkim z postacią Ojca, którego życie duchowe po stracie żony i starszego syna niezwykle się pogłębiło. Patrzyłem z bliska na jego życie, widziałem, jak umiał od siebie wymagać, widziałem, jak klękał do modlitwy”. We wrześniu 1930 r. Karol Wojtyła rozpoczął naukę w Państwowym Gimnazjum Męskim im. Marcina Wadowity w Wadowicach. Był bardzo dobrym uczniem. Szczególną wagę przywiązywał do nauki języka i literatury ojczystej oraz historii. Zaczął wówczas występować w teatrze szkolnym. Zainteresowanie aktorstwem sprawiło, że w 1938 r. podjął studia polonistyczne na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Wybuch II wojny światowej stał się dla Karola Wojtyły, podobnie jak dla wielu innych Polaków z jego pokolenia, momentem zwrotnym.

Wspominał:

„Szczególnie utkwiał mi w pamięci dzień 1 września 1939 roku. Był to pierwszy piątek miesiąca. Przyszedłem na Wawel, aby się wypowiadać. Katedra była pusta. To był chyba ostatni raz, kiedy mogłem do niej swobodnie wejść. Została później zamknięta, a zamek królewski na Wawelu stał się siedzibą generalnego gubernatora Hansa Franka”.

Po aresztowaniu profesorów i zamknięciu uniwersytetu młody student, aby uniknąć wywózki na przymusowe roboty do Rzeszy Niemieckiej, zatrudnił się w 1940 r. najpierw jako robotnik w kamieniołomie związanym z krakowską fabryką chemiczną Solvay, a później w oczyszczalni wody.

Służba w cieniu wojny

Pod koniec 1940 r. Karol został zaprzysiężony w konspiracyjnej, chrześcijańsko-demokratycznej Unii. 18 lutego 1941 r. po długiej chorobie zmarł jego ojciec. Jesienią 1941 r. Mieczysław Kotlarczyk założył Teatr Rapsodyczny w Krakowie, który wystawiał sztuki w prywatnych domach. W inauguracyjnym spektaklu Król Duch Juliusza Słowackiego Karol zagrał króla Bolesława

Śmiałego. W tym czasie dojrzewało w nim także powołanie do stanu duchownego. Do tajnego Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Krakowie wstąpił jesienią 1942 r. Jednocześnie podjął studia na podziemnym Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Pracował, zdawał kolejne egzaminy i poznawał swoich przewodników duchowych, w tym arcybiskupa Adama S. Sapiehę i ks. Jana Piwowarczyka, jednego z wybitniejszych kapłanów związanych ze środowiskiem chrześcijańsko-demokratycznym.

Po zajęciu Krakowa przez Armię Czerwoną, w styczniu 1945 r. Karol Wojtyła wznowił studia seminaryjne oraz kontynuował studia teologiczne na Wydziale Teologicznym UJ. Zaangażował się dodatkowo w działalność społeczną. Został wiceprzewodniczącym Bratniej Pomocy. Pełniąc tę funkcję, stał się jedną z osób odpowiedzialnych za przebieg wielkiej manifestacji patriotycznej akademików 3 maja 1946 r., podczas której doszło do brutalnego ataku sił porządkowych i aresztowania przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa wybranych studentów. Wtedy też Karol Wojtyła, kleryk i student UJ, po raz pierwszy został zauważony przez bezpiekę. W tym samym roku, w dzień Wszystkich Świętych Karol Wojtyła otrzymał święcenia kapłańskie z rąk kardynała Adama S. Sapiehy. Jeszcze pod koniec listopada udał się do Rzymu na dalsze studia na prowadzonym przez dominikanów Wydziale Teologicznym Papieskiego Uniwersytetu św. Tomasza z Akwinu (zwanym Angelicum). Pośpiech był, jak się okazało, wskazany, ponieważ już w następnym roku władze państwowe wstrzymały wydawanie pozwoleń na wyjazdy młodych kapłanów i kleryków w celu podejmowania studiów na terenie Wiecznego Miasta.

Po dwóch latach studiów, jeszcze w 1948 r. uwieńczonych tytułem doktora teologii za pracę poświęconą zagadnieniom wiary w dziełach św. Jana od Krzyża, Karol Wojtyła powrócił do kraju. W 1949 r., po kilku miesiącach posługi w parafii w Niegowici, został przeniesiony do parafii pw. św. Floriana w Krakowie, gdzie prowadził duszpasterstwa lekarzy i akademickie (z przerwami do 1958 r.). Przez kolejne lata przemierzał ze studentami górskie szlaki i bezdroża, a z inspiracji jednego z nich, Jerzego Ciesielskiego, pływał kajakiem po mazurskich jeziorach.

Młody kapłan rozwijał się także naukowo. W 1953 r. otrzymał stopień doktora habilitowanego i tytuł docenta Wydziału Teologicznego UJ. Po jego likwidacji w 1954 r. przeniósł się na Katolicki Uniwersytet Lubelski, gdzie z czasem ukształtowała się kolejna grupa jego uczniów. Nauczał, wychowywał i pisał artykuły, wiersze, dramaty oraz większe prace, jak np. wydaną w 1960 r. *Miłość i odpowiedzialność*. Bibliografia jego prac naukowych do 1978 r. obejmuje 435 pozycji.

Pod lupą służb

Z uwagi na swoją aktywność w wielu środowiskach Wojtyła szybko stał się obiektem obserwacji bezpieki. Służba Bezpieczeństwa zbierała szczegółowe informacje m.in. na temat jego świeckich przyjaciół (Wandy i Andrzeja Półtawskich, Ireny Kinaszewskiej i innych), poglądów, a nawet warunków mieszkaniowych. „Jak często i czym się goli, jakich kosmetyków używa, czy nosi jakieś dokumenty z domu do biura, o jakim czasie spożywa obiad, w jakim towarzystwie...” – to tylko niektóre zagadnienia przygotowane przez kierownictwo krakowskiej bezpieki w końcu lat sześćdziesiątych do omówienia z siecią tajnych współpracowników inwigilujących Wojtyłę. W ciągu dwóch dekad życia kapłańskiego w PRL (1958–1978) wokół jego osoby i środowiska krakowskiego Klubu Inteligencji Katolickiej oraz „Tygodnika Powszechnego”, z którym był związany, utworzyło się liczne grono agentów aparatu bezpieczeństwa, wśród nich znaleźli się m.in. ks. Władysław Kulczycki („Żagielowski”, miał i inne pseudonimy) i Tadeusz Nowak („Ares”), m.in. pracownik kurii i długoletni dyrektor administracyjny Społecznego Instytutu Wydawniczego „Znak”.

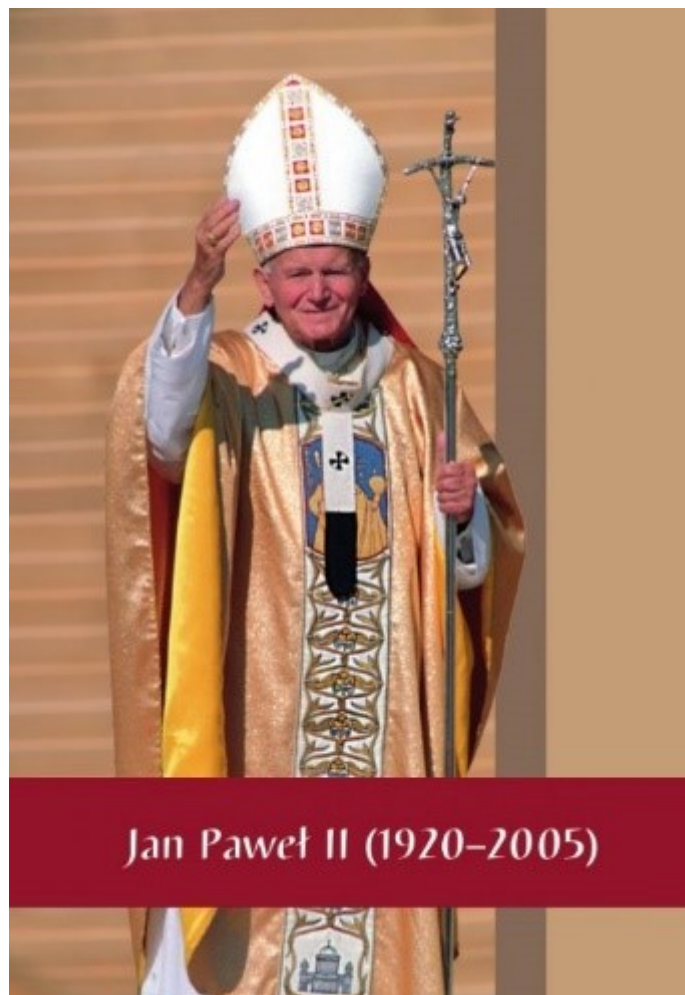
Inwigilacja Karola Wojtyły przybierała na sile w miarę rozwoju jego kariery. A ta była błyskawiczna. 4 lipca 1958 r., w wieku 38 lat, został mianowany jako najmłodszy w Episkopacie Polski biskupem pomocniczym archidiecezji krakowskiej. Z racji coraz wyraźniejszych słabości dotychczasowego administratora metropolii, abp. Eugeniusza Baziaka, *de facto* przejął większość obowiązków ordynariusza. Po jego śmierci 16 lipca 1962 r. został mianowany wikariuszem kapitulnym metropolii, a następnie pod koniec 1963 r. – arcybiskupem, metropolitą krakowskim. Przesłana 13 stycznia 1964 r. bulla papieska potwierdziła tę nominację. Tym samym Karol Wojtyła piął się coraz wyżej w hierarchii kościelnej. W 1967 r., w wieku 47 lat, otrzymał z rąk papieża Pawła VI kapelusz kardynalski, by 16 października 1978 r. zostać papieżem całego świata chrześcijańskiego.

Instytut Pamięci Narodowej od lat pielęgnuje pamięć o Janie Pawle II w postaci książek, wystaw, specjalnych dodatków prasowych, audycji radiowych czy artykułów naukowych. Z ostatnich działań należy wymienić otwarcie dedykowanego portalu czy wydanie nowych pozycji książkowych, przybliżających pontyfikat Jana Pawła II odbiorcom, którzy nie mieli okazji poznać papieża Polaka (urodzonych po jego śmierci).

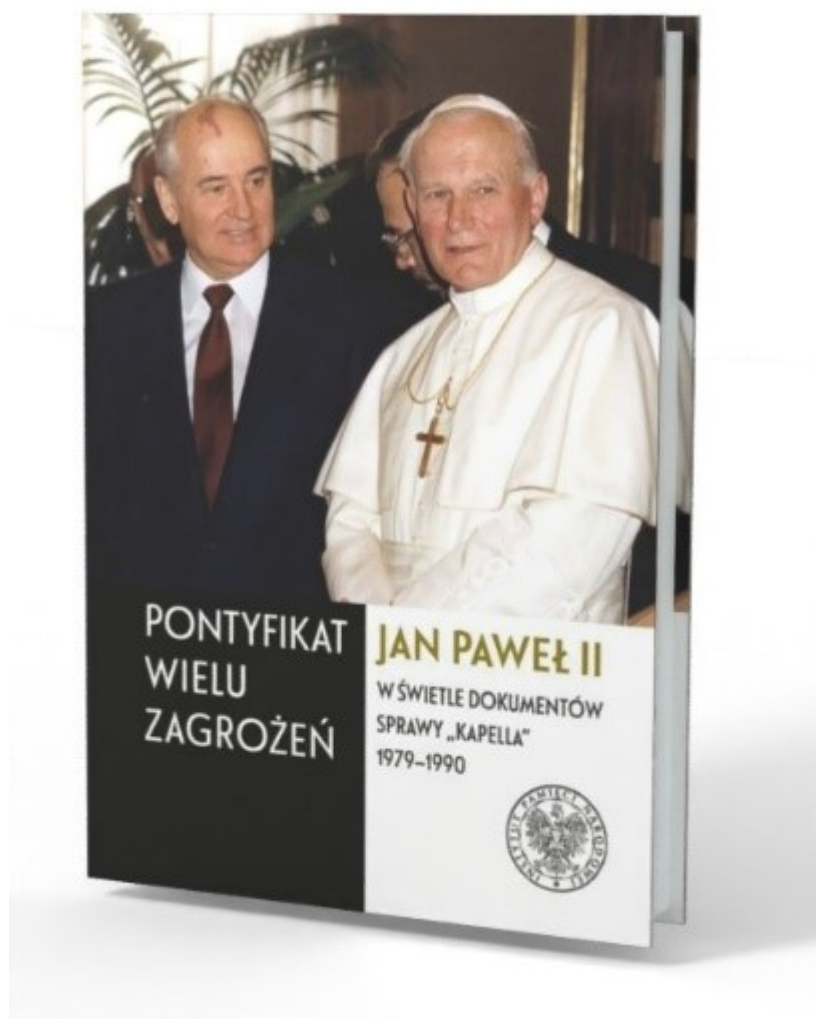
15 maja 2020 r. miała miejsce premiera portalu, zawierającego dokumenty i zdjęcia z pierwszych trzech pielgrzymek Jana Pawła II do Ojczyzny. Projekt został przygotowany przez Archiwum IPN we współpracy z Biurem Prezesa i Komunikacji Społecznej IPN. Premiera portalu związana była z obchodami 100. rocznicy urodzin Karola Wojtyły, późniejszego papieża Jana Pawła II. Obok materiałów będących efektem pracy operacyjnej SB na portalu dostępne są dokumenty przekazane do Archiwum IPN przez uczestników tamtych spotkań, takie jak: wejściówki na sektory, okolicznościowe znaczki, kartki, broszury, transparenty czy zapinki. Dostępne są również kopie artykułów prasowych ukazujących się w prasie polonijnej w czasie wizyty Jana Pawła II w Ojczyźnie.

[Pielgrzymki Papieskie w okresie PRL w dokumentach](#)

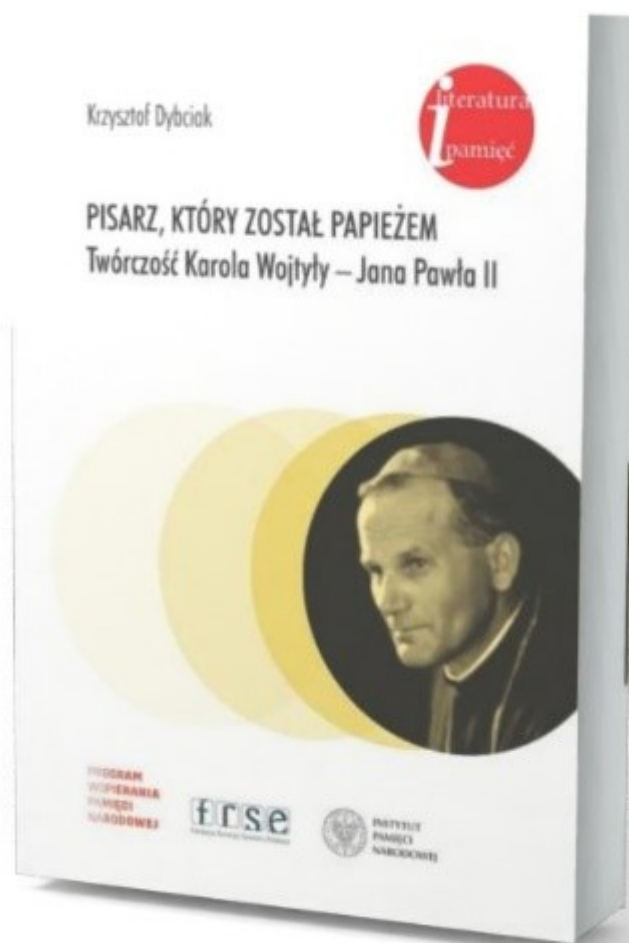
W 2018 r. IPN wydał [broszurę pt. „Jan Paweł II \(1920–2005\)”](#). Autorem niniejszej publikacji jest prof. Jan Żaryn. Niniejsza publikacja przypomina dzieła i myśli Jana Pawła II nie tylko nam, Polakom, ale przede wszystkim bliższym i dalszym sąsiadom oraz wszystkim narodom, do których tak niestrudzenie pielgrzymował, zawsze podkreślając bogactwo ich kultury czy dziejów.

W 2020 r. IPN wydał książkę pt. [„Pontyfikat wielu zagrożeń. Jan Paweł II w świetle dokumentów sprawy Kapella 1979-1990”](#). Niniejsza publikacja to unikatowy zbiór dokumentów jednej z operacji sowieckiego wywiadu, prowadzonej pod nadzorem Moskwy przez I Wydział KGB Litewskiej Socjalistycznej Republiki Sowieckiej. Stanowi interesujący przyczynek do zbadania relacji między ZSRS a Stolicą Apostolską i ważne źródło informacji, dotyczących wiedzy i wyobrażeń KGB na temat poczynąń Jana Pawła II.

W 2020 r. IPN wydał książkę pt. [„Pisarz, który został papieżem. Twórczość Karola Wojtyły - Jana Pawła II”](#) autorstwa Krzysztofa Dybciaka. Monografia twórczości literackiej Karola Wojtyły - Jana Pawła II adresowana nie tylko do badaczy, ale przede wszystkim do czytelników zainteresowanych osobą i dziedzictwem papieża Polaka.

W 2019 r. nakładem wyd. IPN ukazała się książka pt. [„Operacja Zorza. Wizyta papieża Jana Pawła II w Katowicach w 1983 roku w dokumentach Służby Bezpieczeństwa. Seria: Dokumenty”](#) pod red. Anny Badury, Grzegorza Kołka, Tomasza Marszałka, Agnieszki Przewłoki. Publikacja zawiera 120 dokumentów zamieszczonych w pięciu częściach. Obrazują one w chronologicznym ciągu przygotowania i przebieg wizyty. Dokumenty do publikacji wybrano ze sprawy obiektowej o kryptonimie „Zorza” oraz z materiałów administracyjnych Wydz. WSK KWMO Katowice. Znalazły się wśród nich przede wszystkim materiały operacyjne SB (zarządzenia, meldunki, doniesienia, plany, informacje o nastrojach społecznych), a także materiały ilustrujące działania kurii katowickiej (korespondencja, umowy z władzami administracyjnymi w Katowicach regulujące organizację wizyty). Dokumenty zostały opatrzone przypisami tekstowymi i rzeczowymi. Książkę można nabyć w naszych księgarniach stacjonarnie lub online.

Zachęcamy również do zapoznania się z materiałami audio-wideo, artykułami naukowymi znajdującymi się w portalu przystanekhistoria.pl i na innych stronach IPN:

- Andrzej Grajewski, [Wybór Jana Pawła II i kontratak imperium](#)
- Grzegorz Majchrzak, [Jak Jan Paweł II wypowiedział wojnę PRL](#)
- Milena Kindziuk, [Polsko, umiej być wdzięczna! Święty Jan Paweł II o Ojczyźnie](#)
- Adam Dziurok, [„Po prostu bomba”. Reakcje społeczne w Polsce na wybór kard. Karola Wojtyły na papieża](#)
- [Biuletyn IPN 6/2019 - Przebudzenie Mocy](#)
- Wystawa [„Wstańcie, chodźmy...”](#) Pierwsza pielgrzymka Jana Pawła II do Polski”
[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

Centrala